

היום נלמד בעזרת ה':

חולין דף קה

(בעמוד הקודם)

תניא בית שמאי אומרים מקנח ובית הלל אומרים מדיח: בין אכילת בשר לאכילת גבינה.

שאלה: **מאי מקנח ומאי מדיח? אילימא וכו':** אם תאמר שבית שמאי אומרים רק מקנח ולא מדיח, ובית הלל אומרים רק מדיח ולא מקנח. קשה על רבי זירא שאמר 'אין קינוח פה אלא בפת' כלומר הקינוח מועיל רק אם יאכל חתיכת פת ביניהם. כי אם כן רבי זירא אומר כב"ש? וזה לא יתכן!

אלא בית שמאי אומרים וכו': אלא הכוונה היא שלב"ש רק מקנח, ולב"ה גם מקנח וגם מדיח. אך קשה, כי אם כן הרי זה 'מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל', והיה צריך לכתוב זאת ברשימת הדברים של 'קולי בית שמאי וחומרי בית הלל' במסכת עדויות, וזה לא כתוב שם!

אלא בית שמאי אומרים מקנח והוא הדין למדיח וכו': לכו"ע צריך את שניהם, אלא כל אחד אמר את אחד מהדברים. ואין כאן מחלוקת אלא דבריהם משלימים זה את זה.

גופא. אמר רבי זירא 'אין קינוח הפה אלא בפת': הגמרא מבארת שמדובר דוקא בפת חיטים ולא בפת שעורים כי היא מתפוררת בתוך הפה. וגם בפת חיטים דוקא פת קרה ולא חמה, כי פת חמה נדבקת בחיך. וכן דוקא בפת רכה ולא בפת קשה, כי גם היא מתפוררת בתוך הפה.

והלכתא: הגמרא פוסקת שבכל דבר אפשר לקנח את הפה. חוץ מקמח, תמרים, וירקות, בגלל שהם רכים.

*

בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן - כמה ישהה בין בשר לגבינה? כמה צריך להמתין בין אכילת בשר לאכילת גבינה? אמר לו רבי יוחנן לא צריך להמתין כלום. קושיא: איני, והא אמר רב חסדא - **אכל בשר אסור לאכול גבינה, גבינה מותר לאכול בשר!** תירוץ: אלא 'כמה ישהה בין גבינה לבשר'. זו היתה השאלה של רב אסי, ועל כך ענה רבי יוחנן כלום. וכמו שאמר רב חסדא.

גופא. אמר רב חסדא - אכל בשר אסור לאכול גבינה, גבינה מותר לאכול בשר.

אמר ליה רב אחא בר יוסף לרב חסדא - בשר שבין השינים מהו? האם הוא נחשב בשר ואסור לאכול גבינה עד שיוציא אותו מהשיניים? ענה לו רב חסדא בפסוק "הבשר עודנו בין שיניהם" מוכח שבשר בין השיניים נחשב לבשר.

אמר מר עוקבא: אני לגבי הדבר הזה של המתנה בין בשר לחלב, נחשב 'כחומץ בן יין' ביחס לאבא שלי. כי אבא שלי היה מחמיר על עצמו, וכשהיה אוכל בשר עכשיו הוא לא היה אוכל גבינה עד למחרת באותה השעה (דהיינו היה ממתין 24 שעות 'מעט לעת'). ואילו אני באותה סעודה שאכלתי בה בשר אני לא אוכל גבינה, אבל בסעודה אחרת אני כן אוכל גבינה. [ומכאן המקור להמתנת שש שעות, כי בזמנם היו אוכלים סעודה אחת בבוקר וסעודה אחת בערב, והזמן שעבר ביניהם היה שש שעות. (ראשונים)].

אגב, מביאה הגמרא דבר נוסף שאמר אמורא על עצמו שהוא 'כחומץ בן יין':

אמר שמואל: אני לגבי הדבר הבא, נחשב 'כחומץ בן יין' ביחס לאבא שלי. כי אבא שלי היה מסייר בנכסיו לבדוק את קרקעותיו לראות מה צריך לתקן בהם, פעמיים ביום. ואילו אני בודק אותם רק פעם אחת ביום.

שמואל לטעמיה: ושמואל לשיטתו, שאמר 'מאן דסייר נכסיה כל יומא משכח אסתירא' - מי שמסייר בנכסיו כל יום 'מוצא מטבע סלע'. כלומר הוא מתקן את הצריך תיקון, ובכך הוא כאילו מרויח 'סלע'.

אביי הוה סייר נכסיה כל יומא: אביי היה מסייר בנכסיו בכל יום ויום. יום אחד באמצע הסיור הוא פוגש את הפועל 'האריס' שלו (שעובד אצלו באריסות לפי אחוזים) סוחר חבילת עצים, כשהוא גונב אותה לעצמו. שאל אותו אביי 'אלו להיכן?' אמר לו האריס בהתחמקות 'לביתו של אדוני'. אמר לו אביי כבר 'קדמוך

רבנן'... כלומר שהם אמרו שאדם צריך לסייר בנכסיו בכל יום ובגלל זה תפסתי אותך

רב אסי: היה מסייר בנכסיו בכל יום ולא מצא דבר, הוא אמר היכן הם כל 'הסלעים' שדיבר עליהם שמואל? יום אחד הוא ראה חור באמת המים, והמים מתחילים להכנס ולהציף את השדה שלו. הוא לקח את הגלימה שלו וסתם איתה את החור וצעק בקול לעזרה. באו אנשים ועזרו לו לסתום את החור. ואז הוא אמר 'מצאתי את כל הסלעים שאמר שמואל'... כי הוא ניצל מהפסד גדול ששווה הרבה סלעים.

*

אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיין: נטילת ידיים 'מים ראשונים' בהתחלת הסעודה זו 'מצוה', כלומר מצוה לשמוע בקול חכמים שתקנו נטילת ידיים. והנטילה למים אחרונים היא 'חובה' (ויתבאר לקמן מדוע).

קושיא: מיתיבי 'מים ראשונים ואחרונים חובה, אמצעיים רשות': מים אמצעיים = רחיצת ידיים בין תבשיל לתבשיל. תירוץ: **מצוה לגבי רשות חובה קרי לה:** באמת מים ראשונים זו מצוה, אבל בגלל שהברייתא מדברת גם על מים אמצעיים שהם רשות, היא קוראת למים של מצוה 'חובה', כי ביחס לרשות הם נחשבים לחובה.

גופא. מים ראשונים ואחרונים וכו': הגמרא חוזרת לדברי הברייתא הנ"ל. הברייתא ממשיכה - מים ראשונים נוטלין אותם בין לתוך כלי ובין על גבי קרקע, ומים אחרונים נוטלין רק לתוך כלי. ויש אומרים שהגירסה בברייתא מים אחרונים 'אין נוטלין על גבי קרקע'. שאלה: **מאי בינייהו?** מה ההבדל בין הגירסאות? תשובה: **איכא בינייהו קינסא:** האם מותר ליטול מים אחרונים על קיסמי עץ דקים. אם הגירסה היא שנוטלים לתוך כלי, אסור ליטול אותם על גבי קינסא אלא רק בתוך כלי. אבל אם הגירסה שאין ליטול אותם על גבי קרקע, מותר ליטול אותם על קינסא כי זה לא על הקרקע.

הברייתא ממשיכה: **מים ראשונים נוטלין בין כחמין בין בצונן. אחרונים אין נוטלין אלא בצונן, מפני שחמין מפעפעין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא.**

הברייטא אמרה: **מים ראשונים נוטלין בין בחמין בין בצונן.** אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי ינאי - לא שנו אלא שאין היד סולדת בהן, אבל היד סולדת בהן אין נוטלין בהן: כי מים שהיד סולדת בהן השתנו ויצאו מתורת "מים".

ואיכא דמתני לה אסיפא: יש גורסים את דברי רב יצחק על הסיפא של הברייטא. 'אחרונים אין נוטלין אלא בצונן אבל בחמין לא' ועל כך אמר רב יצחק בר יוסף שדוקא כשהיד סולדת בהן, אבל אין היד סולדת בהן נוטלין. ולפי זה משמע מהברייטא שמים ראשונים אף על פי שהיד סולדת בהן מותר ליטול בהם.

הברייטא אמרה: **'אמצעיים רשות'.** אמר רב נחמן לא שנו וכו': דוקא בין תבשיל לתבשיל מאותו סוג, אבל בין תבשיל של בשר לגבינה ולהיפך, חובה ליטול.

*

אמר רב יהודה בריה דרבי חייא - מפני מה אמרו מים אחרונים חובה? שמלח סדומית יש, שמסמא את העינים. אמר אביי ומשתכח כי קורטא בכורא: הוא נמצא כמו 'קורט' בתוך 'כור' (= 30 סאה).

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מי שמועד מלח האם צריך ליטול ידיים? אמר לו - לא צריך לומר שהוא חייב ליטול כי ודאי שהוא חייב!

*

אמר אביי מריש הוה אמינא: בתחילה חשבתי שהסיבה שלא נוטלים מים אחרונים על הקרקע, בגלל זוהמא ולכלוך. אמר לי 'מר' (= רבה) שהסיבה לכך בגלל ששורה רוח רעה על המים.

*

ואמר אביי מריש הוה אמינא, האי דלא שקיל מידי מפתורא: בתחילה חשבתי שהסיבה שלא לוקחים דבר מהשולחן בסעודה, כשמישהו מהסועדים מחזיק בכוס ושותה, מחשש שמא יארע דבר 'קלקלה' בסעודה, כי אולי האיש ההוא רוצה את המאכל ההוא, והוא יעס ויחנק.

אמר לי על כך 'מר' שהסיבה משום שזה קשה ל'רוח צרדא' = למחלה של רוח שטות. וכל זה נאמר רק שהוא לוקח את הדבר ולא מחזיר בחזרה, אבל אם הוא

לוקח ומחזיר אין חשש. וכל זה נאמר רק כשהוא לוקח את הדבר חוץ לארבע אמות מהשולחן, אבל תוך ארבע אמות אין חשש. וכל זה לא נאמר אלא כשהוא לוקח דבר הנצרך לסעודה, אבל אם לוקח דבר אחר אין חשש.

מר בר רב אשי: הקפיד שלא לקחת אפילו 'אסיאתא ובוכנא דתבלי' = מכתשת ועלי שכותשים בהם תבלינים, כי הם דברים הנצרכים לסעודה.

*

ואמר אביי מריש הוה אמינא - האי דכנשי נשווראה: הסיבה שאוספים את הפירורים, בגלל הניקיון. אמר לי רבה משום שמי שנוהג בזיון בפירורים וגורם שידרכו עליהם, זה גורם לו לעניות.

ההוא גברא: מעשה באדם שהשר הממונה על העניות היה מחפש אחריו כדי לעשות אותו עני ולא היה מצליח, בגלל שהוא היה זהיר לנקות את הפירורים. יום אחד הוא אכל לחם על עשבים. אמר שר העניות עכשיו ודאי הוא יפול בידי, כי הוא לא יצליח ללקט את הפירורים מתוך העשבים. אחרי שהאיש גמר לאכול, הוא לקח מעדר ועקר את העשבים וזרק אותם לנהר עם הפירורים. ואז הוא שמע את שר העניות אומר 'ויי לי שהוציא אותי האיש הזה ממקום מנוחתי'.

*

ואמר אביי מריש הוה אמינא - האי דלא שתי אופיא: חשבתי שהסיבה שלא שותים את הקצף שמעל המשקה בגלל שזה מאוס. אמר לי רבה בגלל שזה גורם ל'כרסם' = ריר היוצא מהחוטם.

משתיה: שתיית הקצף גורמת ל'כרסם' כנ"ל. ואילו נפיחת הקצף ברוח מהפה, גורמת לכאב ראש. ואילו הסרתו בידיים גורמת לעניות. ומה התקנה? לשקע אותו בתוך המשקה עד שהוא יעלם מאליו.

לכרסם דחמרא שיכרא: מי שנהיה חולה במחלת ה'כרסם' בגלל שהוא שתה קצף של יין, רפואתו לשתות שיכר. ומי שחלה בזה בגלל ששתה קצף של שיכר, רפואתו לשתות מים. ומי שחלה בזה בגלל שתיית קצף של מים, אין לו תקנה. וזהו מה שאומרים האנשים את הפתגם 'בתר עניא אזלא עניותא' = אחרי העני הולכת

העניות. כי בגלל שלא היה לו שום משקה לשתות חוץ ממים, הוא גם הפסיד את היכולת להתרפאות.

*

ואמר אביי מריש הוה אמינא - האי דלא אכלי ירקא: הסיבה שלא שולפים ירק מתוך האגודה שאוגד המוכר ואוכלים, אלא מתירים קודם את האגודה ואחר כך אוכלים, משום שזה נראה כרעבתנות. אבל אמר לי רבה בגלל שמי שרואה אותו עושה זאת יכול לעשות לו כשפים. אבל אם הוא לא עושה כן, קשה לעשות עליו כשפים.

רב חסדא ורבה בר רב הונא: שטו בספינה, אמרה להם מטרונית אחת (= אישה גויה חשובה) תנו לי לשבת אתכם בספינה, והם לא הסכימו. היא אמרה דבר כישוף ועצרה את הספינה שלא תוכל לזוז. הם אמרו שם קודש ושיחררו את הספינה מהכישוף. אמרה להם מה אני אעשה לכם? הכשפים אינם שולטים בכם בגלל שאתם לא מקנחים בשרותים בחרס, ואתם לא הורגים כינה על הבגדים, ואתם לא אוכלים ירק מתוך האגודה של הירקן.

*

ואמר אביי מריש הוה אמינא - האי דלא אכלי ירקא דנפל: הסיבה שלא אוכלים ירק שנפל מהשולחן בגלל שזה מאוס. אבל אמר לי רבה בגלל שזה גורם לריח הפה.

*

ואמר אביי מריש הוה אמינא - האי דלא יתבי תותי מרזיבא: חשבתי שהסיבה שלא יושבים תחת המרזב, בגלל שירידים שם מי שופכים. אבל אמר לי רבה משום שמצויים שם מזיקין.

הנהו שקולאי: מעשה בסבלים שסחבו חבית יין. הם רצו לנוח והניחו את החבית תחת המרזב, והיא נשברה בגלל המזיק שהיה שם. הם הלכו למר בר רב אשי ותבעו את המזיק לדין תורה. מר בר רב אשי הוציא שופרות ונידה את המזיק. המזיק בא, ומר בר רב אשי שאל אותו - למה עשית את זה? אמר לו המזיק - מה אני אעשה הם הושיבו את החבית באוזניים שלי... כלומר הם הפריעו לי. אמר לו

מר בר רב אשי - מה אתה עושה במקום שמצויים בו אנשים רבים? אתה הוא ששינית ממה שצריך להיות, ולכן לך תשלם להם על הנזק שעשית להם. אמר לו המזיק - שהרב יקבע לי זמן ואני אפרע להם את התשלום. הוא קבע לו זמן, כשהגיע הזמן התעכב המזיק ולא בא. כשלבסוף הוא בא, שאל אותו מר בר רב אשי - מדוע לא באת בזמן? אמר לו המזיק - כל דבר שהוא קשור וחתום ומדוד אין לנו רשות לקחת ממנו, ולכן לקח לי זמן עד שמצאתי דבר של הפקר ויכלתי לקחת ממנו כדי לשלם להם.